

APÁCATORNA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés 3

2. Apácatorna bemutatása 4

3. Örökségünk 5

4. Építészeti útmutató, ajánlások 7

Telepítés

Tetőhajlásszög

Magasság

Tetőforma

Színek

Kerítések

Kertek

Részletek

Anyaghasználat

Burkolatok

Ajtók, ablakok

Homlokzatképzés

5. Mai példák 22

6. Utcák, terek 23

7. Hirdetések, reklámtáblák 25

8. Impresszum 26

BEVEZETÉS

1

Apácatorna településképi arculati kézikönyvén keresztül szeretnénk bemutatni a község történelmét, természeti-, és épített értékeit. Célunk volt, hogy a községről egy átfogó ismeretanyagot készítsünk. Az arculati kézikönyv leghangsúlyosabb része az épített értékek, építészeti megoldások bemutatása. Ezt szakmai szempontok alapján dolgoztuk ki, ajánlásainkat közérthető módon fogalmaztuk meg. A táji, települési és építészeti hagyomány értékek együtt alakítják ki a települések arculatát.

Ezek megőrzése mindannyiunk érdeke. Erre vonatkozó ajánlásainkat kifejezetten Apácatornára alkottuk meg, ezeket a könnyebb értelmezést segítve ábrákon, illetve fényképeken szemléltettük. A megfelelő, utcaképbe illeszkedő kivitelezések megtartják a településképi egységét, óvják építészeti örökségünket.

A kifejezetten kerülendő építőanyagokat is feltüntettük, hiszen ezek elhagyása is legalább olyan fontos. A kézikönyv nem tekinthető lezártnak, az új ismeretekre nyitott, szemléletformáló céllal megalkotott kiadvány. Reméljük, hogy hasznosnak találják ismeretanyagunkat, a leírt tudásanyagot minél szélesebb körben, a gyakorlatban is alkalmazni tudják.

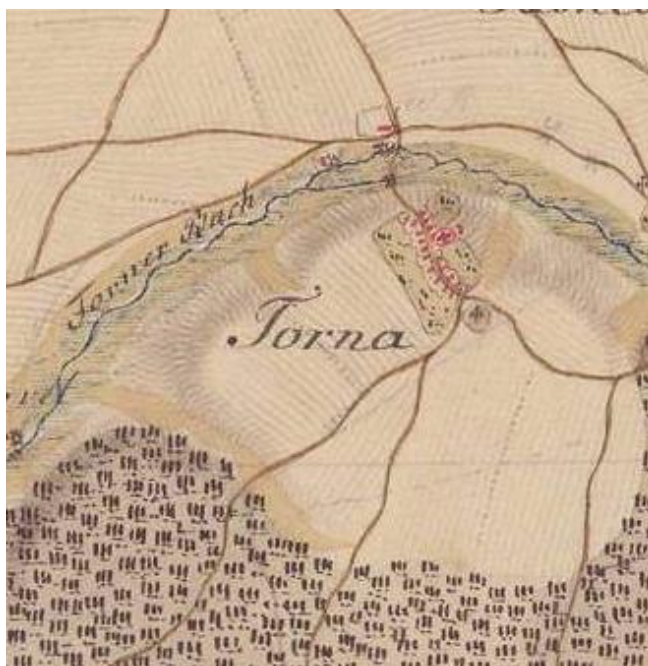

APÁCATORNA BEMUTATÁSA

2

Apácatorna település Veszprém megyében, a Devecseri járásban található. Nevét a Marcal folyó mellékvizéről, a Tornáról illetve a somlővásárhelyi apácakolostorról kapta, amelynek egyik birtoka volt. A település a 8-as főútról könnyen megközelíthető, bár legyünk körültekintők, ha erre járunk, mert a leágazásnál nincs kitáblázva a község neve. A település lakosságszáma a 2015-ös adatok alapján 166 fő.

Az eredetileg Torna nevű település első okleveles említése 1317-ből származik, de valószínűleg a XIII. században alapították. A középkorban kolostorbirtok volt, az itt élők mezőgazdaságból és állattenyésztésből éltek. A török hódoltság idején elpusztult és a XVIII. század közepéig lakatlan volt. Benépesülése után nemesi falu lett. A települést 1908 óta hívják Apácatornának. A II. világháború idején a község több lakosa teljesített katonai szolgálatot. A település híres szülöttei: dr. Karácson Imre történetíró és Csongrádi Ferenc válogatott labdarúgó. Apácatorna életét a munkanélküliség és az elvándorlás igen megnehezíti. A helyzet viszont nem tűnik reménytelennek, hiszen a község remek adottságokkal rendelkezik. A régi termelősövetkezet helyén állattartással foglalkoznak a helyiek. Egyéb munkalehetőség leginkább Ajkán található.

Az életvitel a településen igen kényelmes, a helyi vegyesbolt is naponta csak néhány órára nyit ki. A község diákjai a közeli Tüskevára tanulhatnak. A település a közelmúltban több ponton is fejlődött. A tudatos fejlesztéseknek köszönhetően szennyvíztisztító rendszert telepítettek, a művelődési ház udvarán játszóteret alakítottak ki. A tisztítórendszer országos szinten is egyedülálló, természetkímélő eljárással működik.

Veszprém megye építészeti örökségére jellemző, hogy a megye aprófalvai néhány utcával rendelkeztek, Apácatorna esetében is ezt láthatjuk. A nagyobb települések, városok esetében természetesen a halmazos beépítés is megfigyelhető volt. A vidéken élők vallásos neveltetésben részesültek, a mindennapi élet része volt az istentisztelet, az erkölcsös nevelés. Templomokat, vagy kisebb imaházakat még a legkisebb településeken is találunk. A szakrális épületek mellett egy-egy kúria, vagy kastély őrzi a vidék építészeti vonásait. Az építészeti stílusok kibontakozását a természeti, éghajlati és gazdálkodási körülmények befolyásolták. A szerkezeti, anyagválasztási lehetőségeket a környezet kínálta. Mindezt az ember képességei, hagyományai formálták épületté, amelyben meghúzhatta magát. Hazánkban a változó adottságú területek tájegységi háztípusokat hoztak létre, eltérő formákat és szerkezeteket, de ennek ellenére többé-kevésbé hasonló és egységesülő formákat.

A megye hagyományosnak tekintett parasztházai a XIX. század végén, a XX. század első felében épültek meg. Jellemzően oldalhatáron állnak, elől két kisebb, vagy egy nagyobb ablakkal néznek az utcára. A település lakóházai jellemzően nem rendelkeznek tornáccal. Falaik többnyire vályogból, illetve helyi építőkövekből épültek. A tetőformájuk szerint a nyeregtető, illetve a kontytető jellemző. Héjazatként cserepet, illetve palát használtak. Az

oromzat timpanonos díszítése igen gyakori. A díszítő elemek minősége és gyakorisága a tulajdonos anyagi helyzetétől függtek.

A megye hagyományosnak tekintett parasztházai a XIX. század végén, a XX. század első felében épültek meg. Jellemzően oldalhatáron állnak, elől két kisebb, vagy egy nagyobb ablakkal néznek az utcára. A település lakóháza jellemzően nem rendelkeznek tornáccal. Falaik többnyire vályogból, illetve helyi építőkövekből épültek. A tetőformájuk szerint a nyeregtető, illetve a kontytető jellemző. Héjazatként cserepet, illetve palát használtak. Az oromzat timpanonos díszítése igen gyakori. A díszítő elemek minősége és gyakorisága a tulajdonos anyagi helyzetétől függtek.

A paraszti kultúrát a mezőgazdaság táplálta, így a gazdasági épületek, ólak, tárolók a paraszti porta részét képezték. Ezen lakóházak adják a vidék igazi báját, ezzel a településképp meghatározó elemei. A vidék falvainak településképet a szocialista politika nagyban megváltoztatta. A legfőbb csapás a szocialista kollektivizálás volt, amely megszüntette a föld magántulajdonát. Az önálló, észjárásában karakteres parasztot bémunkássá tette, és lelki győzködéssé elhitette vele, hogy a múltat el kell törölni, a saját örökségét jelentő portával és házzal együtt, mert ez a felemelkedés követelménye.

A negyven évig tartó korszak – ami teljes nemzedékváltást jelent – évezredes hagyományokat, beidegződéseket, tudást törölt ki a népi emlékezetből, szinte teljesen. A szocialista időszakban épült kockaházak ezen új szellemiségnek megfelelően épültek. Nagyobb alapzattal, más szobaelosztással rendelkeztek. A helyi építőkövek mellett a távolabbi építőanyagokat is hasznosították. A lakóházak jellemző fedése a cserép és a pala maradt. A község településképét meghatározó parasztházak, illetve kockaházak mellett újjépítésű lakóházakat is találunk a településen.

Épített értékek

Apácatorna településszerkezete a XVIII. század második felében alakult ki. A mezőgazdasági falu rendezett utcákkal, gazdag építészeti örökséggel rendelkezik.

Mennybemenetel templom

Az római katolikus templom a Kossuth utcában található. Az 1492-ben épült és műemléki védelem alatt álló épület sekrestyéje magában foglalja a románkori templom egy részét, amely a XII. században épült. Nagyobb átalakítása 1941-1942 között volt, akkor Megyeri Mayer Attila tervezte és építette át. A közelmúltban a templom egy felújítás alkalmával jelentősen megszépült. A templom udvarán emlékművel emlékeznek az I. világháború, illetve a II. világháború áldozataira.

Természeti értékei

A helyszín kimagasló természeti értékekkel rendelkezik. A környék termőföldjein kiválóan megterem a kukorica és a repce. Az erdők növénytakarásai és az állatvilága igen gazdag.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK

4

ÁLTALÁNOS BEÉPÍTÉSI AJÁNLÁSOK

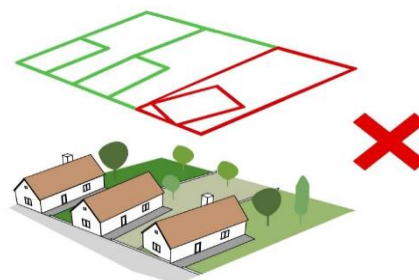
TELEPÍTÉS

Apácatornán eltérő beépítés tapasztalható a község északi és déli fele között. Mindkét esetben oldalhatáros beépítési mód jellemző, ám északon az utcavonalas beépítésnél nincs előkert, míg délen általában kialakításra került.

A település egészére igaz, hogy a tetőgerincek az utcára merőlegesen pozícionáltak és hogy az utcában tapasztalható beépítési sávot új épület építése esetén tartani tanácsos.

Az egy vonalban lévő házak alkotnak egységes utcaképet, így az ettől való eltérés kerülendő. Nem célszerű elforgatni, hátra vagy előre húzni az új épületeket.

A képen utcavonalas telepítés látható, mely a település északi felére jellemző.

MAGASSÁG

A településen az egyszintes lakóházak a leggyakoribbak. Új építések esetén az épület magasságának igazodnia kell a környező épületek magasságaihoz, velük közel azonos méretet kell tartani.

Nem javasolt a túl magas, többszintes épületek kialakítása, melyek nem illeszkednének a településre jellemző arculatba.

A képen és ábrákon javasolt és kerülendő példák láthatók, melyek segítenek szemléltetni a kívánt épületmagasságot és tetőhajlásszöget.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Apácatornán az épületek tetőhajlásszöge általában 35-45 fok között mozog, melytől új házak építésekor nem célszerű eltérni.

Fontos, hogy az új tetők hasonló hajlásszöggel épüljenek, mint ami a településen megfigyelhető, hogy azok segítsék a harmonikus utcaképek kialakulását.

TETŐFORMA

A településen fellelhető tetőformák a következők: kontytető, csonka kontytető, nyeregtető és sätortető. Új épület építése esetén a felsorolt tetőformák alkalmazásai javasoltak.

Kerülendő a Apácatornától idegen lapostető és összetett tető használata, melyek nem illeszkednének környezetükbe.

A képeken két apácatornai épület javasolt tetőkialakítása látható, egy nyereg- és egy kontyolt tető.

SZÍNEK

A településen számos jó példát találni a megfelelő színezésre, ám akadnak nem követendőek is. Javasolt a világos pasztellszínek és a fehér használata, melyek illeszkednek a település karakteréhez.

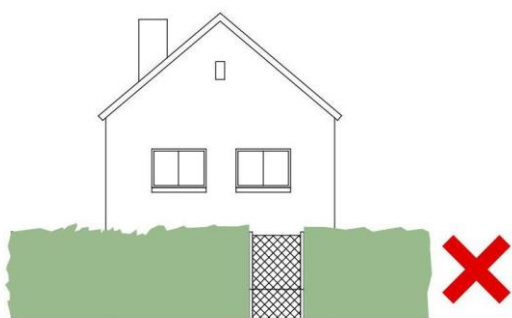
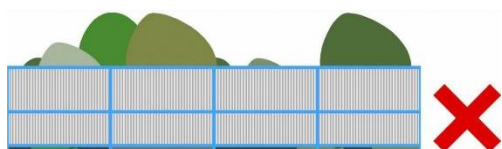
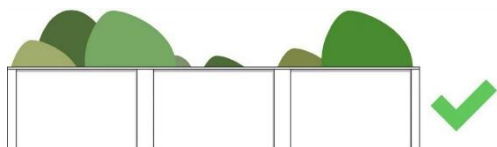
Kerülendők az élénk, harsány színek alkalmazásai. Az egységes utcaképek érdekében a hasonló árnyalatok használata célszerű.

Nem elfogadható a túlzott homlokzatdíszítés, az élénk tetőhéjazat és Apácatornához nem illő burkolatok használata.

A képeken javasolt színezés látható Apácatornáról.

KERÍTÉSEK

A településen álló házak mellett nem szabad megfeledezni az utcaképi szempontból jelentős kerítésekről sem. Apácatornán az előkertes beépítéseknél az áttört fém és fa kerítések használata jellemző, míg az utcavonalasnál a tömör falazott kerítések gyakoriak.

Elválasztás céljából, főleg utcavonalon kerülendő az előregyártott paneles kerítések, a drótfonatos kerítések náddal való bevonása és a sövények.

Az ajánlott kerítéstípusoknál fontos, hogy az épületekkel harmonizálva legyenek lefestve és a tömör kerítések anyaghasználatban illeszkedjenek környezetükhöz, lehetőleg vakolt felületűek legyenek.

A képen az áttört fém és tömör kerítésre is lehet példát látni, melyek használata a településen javasolt.

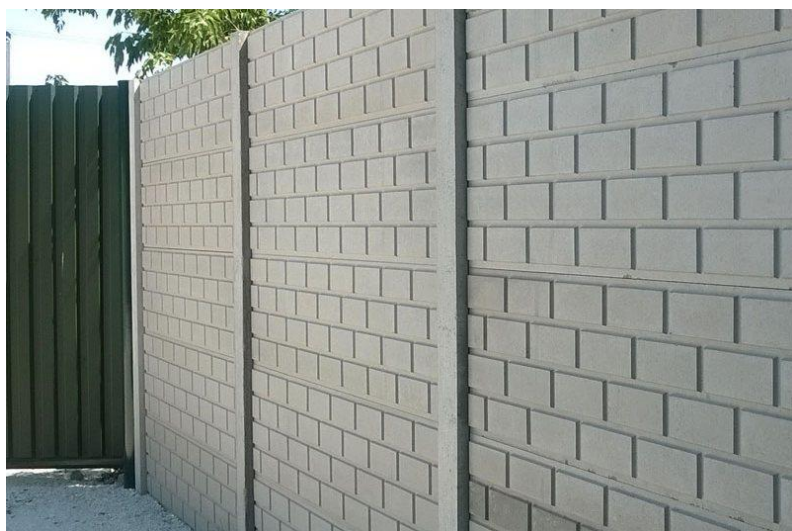

Javasolt az áttört, lábazattal kialakított fém kerítések használata, melyekre a képeken láthatunk példákat.

Kerülendő az előregyártott betonelemes kerítések használata, melyek stílusidegenek a magyar faluk hagyományos anyaghasználatához.

Kerülendő az áttört fém kerítések náddal és egyéb belátást gátló anyaggal történő bevonása.

KERTEK

A növényalkalmazást befolyásolja a régióra jellemző eredeti vegetáció, mely itt a cseres-kocsánytalan tölgyes társulás, illetve helyenként a gyertyános kocsánytalan tölgyes, tehát ezek állományalkotó fajai közül érdemes válogatni. Jól alkalmazhatók a névadó fajok, a csertölgy (*Quercus cerris*) és a kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*) főként parkokban méretükből adódóan, míg az elegyfajok fajtái alkalmasak kiskertekbe is. Ilyen például a korai juhar (*Acer platanoides*), melynek előnye, hogy igénytelen, ellenálló és számos közkedvelt fajtája ismeretes. Akár utcafásításra is alkalmas a gömb koronájú 'Globosum', de népszerű a keskeny koronát nevelő 'Fairview' és az oszlopos 'Columnare' is. Nagytermetű fajtái – úgy mint a 'Crimson King', 'Fassen's Black',

'Emerald Queen' és 'Cleveland' – pedig kiválóak parkfának. Juharok közül még a mezei juhar (*Acer campestre*) gömb koronájú 'Nanum', valamint 'Elsrijk' és 'Red Shine' fajtái is bátran javasolhatók, hiszen jó alkalmazkodóképességűek, akár utcasorfának is használhatók, sőt még sövény is nevelhető belőlük. Utóbbinak ráadásul különlegessége, hogy levelei kihajtáskor vörös színűek. Kőrisek közül a virágos kőris (*Fraxinus ornus*) is választható közterületre és kertekbe egyaránt, fajtái közül egyik legnépszerűbb a gömb koronájú 'Mecsek', melyet utcafásításra gyakorta alkalmaznak. A társulás szerves részét képezik a galagonyák is, melyek közül a

kétfibés galagonya (*Crataegus laevigata*) 'Paul's Scarlet' fajtája említendő meg gyönyörű, kármínpiros virágzatával. Kismértékben ugyan, de megjelennek a kistájon a hársfélék (*Tilia* sp.) és a közönséges gyertyán (*Carpinus betulus*) is. A hársak között számos népszerű, jó alkalmazkodóképességű, kompakt fajtát ismerünk, mint például a *Tilia cordata* 'Greenspire' vagy éppen a *Tilia tomentosa* 'Teri' és a 'Zentai Ezüst'. A gyertyánt pedig elsősorban sövényként alkalmazza a kertépítészet, gyorsan nő, a metszést jól tűri és kedvező tulajdonságai közé tartozik még, hogy elszáradt leveleit nem hullajtja le, télen is takar velük.

Cserjefélék tekintetében javasolható a sövénynek alkalmas közönséges fagyal (*Ligustrum vulgare*), mely ellenálló, metszéssel jól alakítható. Bátran telepíthetjük a közönséges mogoró (*Corylus avellana*) alapfajtát, illetve fajtáit is, melyek igazán különlegesek. A 'Fuscorubra' például bordó színével, a 'Contorta' pedig különleges habitusával díszít. Jó választásnak bizonyulnak a különböző somok (*Cornus* sp.) is, fő díszítőértéküket színes vesszőik adják, melyek a téli kertek különlegességei. Közülük a veresgyűrű som (*Cornus sanguinea*) 'Midwinter Fire' és 'Winter Beauty' fajtái javasolhatók, illetve a húsos som (*Cornus mas*) is megemlítendő, melynek termései nem csak díszítőértéket képviselnek a kertben, hanem fogyaszthatóak, ízletesek is. Fajtái közül a 'Jolico', az 'Őszi Tűz' és a 'Kazanlak' népszerűek.

A gyümölcsféléknek ezen felül is helyük van a kertekben, a szőlőtermesztés kifejezetten jellemző a térségre, de alma, dió, körte is bátran termesztethető.

Az előkertekbe bátran ültethetők virágágyai rózsák, illetve különböző évelők pl. pompás kúpvirág (*Rudbeckia fulgida*), őszirózsák (*Aster* sp.), valamint egynyáriak is, mint például a kokárdavirág (*Gaillardia pulchella*) vagy a borzas kúpvirág (*Rudbeckia hirta*) gyönyörű magyar nemesítésű fajtái, melyek színpompás látványt nyújtanak.

RÉSZLETEK

A vidékre jellemző népi építészet jellegzetes eleme a csipkefallal („macskalépcső”) záródó, fehér, meszelt, vakolatdísszel ellátott oromfal. Az oromfalon a füstlyukak és egyéb díszítő elemek jellemzően szimmetrikusan helyezkednek el. Néhány épületen látni „füles” záródású kontyolt tetőket. Megfigyelhető, hogy az épületek homlokzatain feltüntetett feliratok és dátumok mindig homlokzatvakolattal kiemelve.

ANYAGHASZNÁLAT

Apácatorna településének karakteréhez illeszkedve javasolt a cserép és természetes pala héjazat használata.

A valamikori falukép megőrzése érdekében kerülendő a modernebb fémlemez és hullámpala használata.

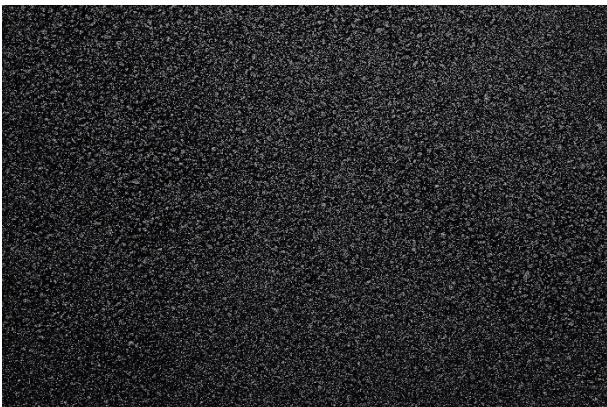

BURKOLATOK

Járdák és gépkocsibeállóknál a térkő használata javasolt, mely illeszkedik a település építészeti karakteréhez.

Településképi szempontból kerülendő az aszfalt és beton használata kültéri burkolatoknál.

AJTÓK, ABLAKOK

A hagyományos építészetben a nyílászárók javasolt anyaga a sötét színre kezelt fa. Ablakoknál a népi építészetre jellemző osztott üvegezés javasolt, amik árnyékolás céljából az ablakokkal megegyező színű zsalugáterekkel felszerelhetők.

Az utcavonalas beépítésnél fontos hangsúly van a kapuk kialakításának. Javasolt az esztétikus, tömör ajtó és kapu elhelyezése.

Falusias településeken kerülendő a műanyag redőnytókos ablak alkalmazása.

HOMLOKZATKÉPZÉS

Apácatorna több épülete a magyar falvakra jellemző homlokzatkialakításokkal rendelkezik. Találni köztük kimondottan a vidék hagyományait őrzőt is, ahol jellemző a csipkefalas oromfal, melynek díszített párkánya és két kisebb vakolt homlokzattízzel ellátott osztott üvegezésű ablaka van. Utcaképi szempontból a homlokzatok mellett a kerítések harmonizáló kialakítása is fontos feladat.

Hagyományos épületek felújítása

A népi építészeti elemek fennmaradása napjainkban fontos feladat, ezért a hagyományos parasztházak felújításakor törekedni kell az eredeti karakter megtartására (nyeregtető, csipkefal, szimmetrikusan vakolt homlokzatdíz, világos oromfal, sötét fa nyílászárók, fehér kéménypillér stb.). A mai korszerű fa nyílászárók használata javasolt a régiek helyett, melyek energetikailag nem megfelelőek. Az ablakok árnyékolása zsalugáterrel oldálható meg, melynek részletképzése egyedi módon is megvalósítható. A képeken felújított épületek láthatók, melyek nem Apácatornán vannak.

MAI PÉLDÁK

Új építés hagyományos épületek környezetében

Új építésű házak esetén, illetve meglévő épületek felújításakor törekedni kell, hogy az épületek a településre jellemző építészeti karakterbe illeszkedjenek. Javasolt a házakat világos tónusú vakolatokkal, sötét fa nyílászárókkal, vöröses tetőfedéssel kialakítani. Mindezek használata mellett a telepítés, formavilág és részletképzés is kiemelten fontos. Ne használjunk a mai divatnak megfelelő elemeket, amennyiben azok nem illeszkednek a község arculatához. *(A képek nem a településen készültek.)*

UTCÁK, TEREK

Apácatorna utcáin szembetűnő a sok vidám, színes virágtartó megléte. Az utcákat az egyszintes lakóépületek adják, melyeken zöld felületek és rengetek virág látható.

Teresedés a település északi részén a római katolikus templom mellett található, ahol egy piros-fehér-zöld pad és többek között nemzeti zászló található.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

Reklámozás és hirdetés céljára a vas cégérek és fa táblák használata javasolt, melyek az épület homlokzatain helyezhetők el.

Apácatorna közterein igényes fém és fa táblák találhatók, melyek követendő példaként szolgálhatnak információs táblák és utcatáblák elhelyezéseihez.

A településhez nem illő molinók, fényreklámok és óriásplakátok használata kerülendő.

IMPRESSZUM

8

APÁCATORNA KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZA TA

HONLAPCÍM: www.apacatorna.hu

E-MAILCÍM:

CÍM: 8477 Apácatorna, Kossuth utca 18.

TELEFON:

POLGÁRMESTER: Kovács Béla

FŐÉPÍTÉS: Farkas István

FŐÉPÍTÉS E-MAILCÍME: apacatorna@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Kovács Krisztián

SZÖVEG: Bujáki Bence, Dinnyés Magdolna

FOTÓ: Farkas István

ÁBRÁK: Lechner Nonprofit Kft.

GRAFIKAI TERVEZÉS: Kovács Krisztián

Apácatorna, 2017. december 09.